

Van de Schoonheid en de Gekte - BRISK en Guus Janssen, virginaal en piano

Brisk verschijnt op het podium met een grote verzameling fluiten en Guus zit niet alleen achter de vleugel, hij speelt ook op een virginaal. Op het programma staat muziek van de Amsterdammers Jan Pieterszoon Sweelinck en Guus Janssen en muziek uit het Fitzwilliam Virginal Book. Brisk en Guus delen een gezamenlijke liefde voor Sweelinck en de virginalisten.

Door de jaren heen maakte Brisk talloze bewerkingen van klaviermuziek van Sweelinck, van charmante liedvariaties tot monumentale ricercares.

De klankwereld van vier blokfluiten en die van een piano, hoe verhouden die zich tot elkaar? Krijg je vermenging, of botst het? Niet veel componisten hebben zich aan een combinatie van deze instrumenten gewaagd, maar Guus Janssen wel!

En hoe klinken een virginaal en een blokfluitkwartet, als ze zich met deze twee ogenschijnlijk enorm verschillende soorten muziek gaan bezighouden?

Guus Janssen vertelt over zijn fascinatie voor het Fitzwilliam Virginal Book:

'Ik herinner me nog, dat ik het boek voor het eerst thuis bij iemand zag liggen, in 1980 of zo. Ik kende toen natuurlijk wel Sweelinck's muziek, maar die hele wereld van Engelse componisten was onbekend voor me. Ik was meteen in de ban van de uitersten, die in die verzameling voor komen.

De muzikale ervaringen lopen van 'totaal idioot' tot 'waanzinnig ontroerend mooi'.

Eigenlijk zijn dat de twee manieren van werken in muziek, die ik zelf ook nastreef.

In de eerste categorie valt natuurlijk zo'n stuk als ut re mi fa sol la van John Bull. Je zou het de eerste enharmonische modulatie uit de muziekgeschiedenis kunnen noemen. Tot dan toe waren er natuurlijk wel vaker werken geschreven over die reeks, maar wanneer je de reeks een telkens toon hoger hoort verschijnen en de bedoelingen duidelijk worden, begin je je te verkneukelen: o, jé, dit kan niet lang goed gaan, hoe gaat hij zich hier uit redden?

Byrd en Gibbons vallen in de andere categorie met prachtige ontroerende muziek in een uitgekristalliseerde vorm.

Ik vergelijk wel eens Bull met Haydn en Byrd met Mozart. Haydn gaat op een jonge-honderige manier met de sonatevorm om, met hier en daar een slippertje. Bij Mozart tref je een uitgebalanceerde vorm aan, veel meer rust.

Bull heeft diezelfde recalcitrantie als Haydn, die me intrigeert.

Er staan nog veel meer van die dwarse experimenten in.

Eigenlijk is het Fitzwilliam Virginal Book symbolisch voor de hele muziekgeschiedenis als grote doorlopende weg, met volop de kans om in allerlei doodlopende straatjes en steegjes te neuzen'

Brisk speelt arrangementen voor blokfluitkwartet. Guus speelt stukken uit het FVB en improvisaties daarover. Het avontuurlijkst zijn de arrangementen voor kwartet en virginaal en de composities, geïnspireerd door deze 'bijbel' van Guus Jansen.

Een tipje van de sluier: 'Estampie' gaat over een op hol geslagen cadensformule en

'O mistress mine, misschien wel de mooiste melodie uit het boek, spookt rond in een gelijknamige nieuwe compositie.' Het heeft iets gekes en eigens.'

Musici springen als vlooien door de tijd

De klare lijn, dat is wat Guus Jansen, toetsenspeler, componist en improvisator, gemeen heeft met vakbroeders uit de zeventiende eeuw. Het verschil is dat Jansen die heldere lijnen eerst uitzet om ze vervolgens overhoop te halen. Zodra een melodie of een begeleiding iets te lang één bepaalde kant uit dreigt te gaan, gooit hij het roer om. Of hij licht de hele bliksemse boel beentje. Zo laveerde hij gisteren in De Toonzaal in Den Bosch met het Amsterdamse blokfluitkwartet Brisk heen en weer tussen stijlen en tijdvakken alsof de afscheidingen daartussen van rijstpapier waren. Uitgangspunt in dit concert was muziek van Jan Pietersz. Sweelinck en Britse tijdgenoten als William Byrd en Thomas Morley. Hoofse muziek, waarop men met veel galante buigingen van knie en hoofd diende te dansen. Daar strooide Jansen eigen composities en dwarsliggende variaties doorheen. Hij deed dat meestentijds vanachter een virginaal, een toetsinstrument dat qua klank doet denken aan het klavecimbel,

CONCERT
De Toonzaal

● Brisk Recorder Quartet Amsterdam en Guus Jansen, virginaal en piano. Gezien op zondag 7 februari in De Toonzaal, 's-Hertogenbosch.

maar net wat feller en pinniger is. Aanvankelijk leek er nog geen vuiltje aan de lucht. De vier blazers speelden met een voorbeeldige perfectie, alles precies afgestemd en ongemeen zuiver. Maar waar het kwartet meesters van beheersing zijn, is Guus Jansen de grootmeester van de muzikale ontsporing. In een stuk van Sweelinck liet hij de muziek regelrecht van de renaissance de swing in tuimelen. In 'Zangbodem', een werk van Jansen zelf, moest het kwartet net onder of boven de tonen gaan zitten die hij op de piano aansloeg. Het leverde eigenaardig zomende en swingende akkoorden op, alsof een zwerm bijen aan het dansen geslagen was. Gaandeweg

Componist/pianist Guus Jansen speelde gisteren met Brisk.

Die merkwaardige contrasten waren een thema dat telkens herhaald werd. In 'Estampie', ook een stuk van Jansen, sprongen ze met zijn vijven kriskras door de tijd, alsof het een stel vlooien was op een hete bakplaat. Het ene moment zaten ze in de middeleeuwen en meteen daarop vlogen ze via de boogie woogie de rock 'n roll in, waarbij Jansen in de lage registers van het virginaal tromgeroffel imiteerde. Terwijl de blokfluitisten zich meestentijds trouw hielden aan de nootjes die ze op papier voor zich hadden, bracht Jansen graag nieuwe elementen in. Hij varieerde op zijn melodie, morrelde aan het ritme. Met zijn virtuoze hechtheid had het kwartet soms weg van een mechanisch orgeltje dat onverstoort door blijft draaien. Jansen speelde de rol van een krankzinnige uitvinder die met zijn dolle invallen het machientje ontregelde, het bouwwerk krom deed trekken. Tezamen speelden ze het klaar om tegelijkertijd subliem en mal te klinken, meesterlijk en krakkemikig. De klare lijnen vormden een fantastische karikatuur.

liet hij de fluiten steeds meer verzakken in een harmonisch drijfzand - als een verklanking van de tegenspoed die Amsterdam treft bij het aanleggen van de Noord-Zuidlijn.

Recensie van René van Peer in het Brabants Dagblad